З Новым годам цябе, Чалавек, З Новым векам!

ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 1 (1638) | Панядзелак, 1 студзеня 1962 года. | Цана 4 кап.

НАВАГОДНЯЕ ВІНШАВАННЕ САВЕЦКАМУ НАРОДУ

Дарагія суайчыннікі, сябры і таварышы!

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР і Савет Міністраў СССР сардэчна віншуюць вас з надыходзячым Новым годам. Горача жадаем вам у новым годзе добрага здароўя, новых перамог у слаўнай працы на карысць нашай вялікай Радзімы, у імя перамогі камунізма. Няхай новы год будзе яшчэ больш шчаслівым і паспяховым для кожнага з вас, для ўсяго савецкага народа, для ўсіх людзей добрай волі.

1961 год пакінуў аб сабе добрую памяць. Ён увойдзе ў летапіс чалавецтва як год гістарычнага XXII з'езда Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, які прыняў новую Праграму партыі — Камуністычны маніфест дваццатага стагоддзя.

З гордасцю і радасцю азіраемся мы на год мінулы, з упэўненасцю глядзім у год будучы.

Наша магутная Радзіма ўступае ў новы год у росквіце стваральных, творчых сіл. Савецкі народ бярэ ўсё новыя вышыні, паспяхова выконвае сямігадовы план, ажыццяўляе вялікую праграму пабудовы камунізма.

Мы ўзводзім велічны будынак камунізма на трывалым эканамічным фундаменце. Наша краіна воляй савецкіх людзей ператварылася ў вялікую індустрыяльна-калгасную дзяржаву. У 1961 годзе прамысловасць выпусціла прадукцыі столькі ж, колькі за ўсю першую пасляваенную пяцігодку.

Слаўна папрацавалі ў мінулым годзе і працаўнікі сельскай гаспадаркі. Яны засыпалі ў засекі дзяржавы на 320 мільёнаў пудоў збожжа больш, чым у 1960 годзе.

Прайшоўшы год азнаменаван вялікімі дасягненнямі савецкай навукі, тэхнікі, сацыялістычнай культуры. Увесь свет узрушылі бяспрыкладныя палёты савецкіх касманаўтаў, верных сыноў нашай Радзімы камуністаў Юрыя Гагарына і Германа Цітова. Творчым геніем савецкага чалавека адкрыт шлях да Месяца, шлях у касмічныя далячыні.

З кожным годам расце дабрабыт савецкага народа. Каля пяцідзесяці мільёнаў чалавек, амаль чвэрць усяго насельніцтва краіны, справілі за апошнія пяць год наваселле! Усё, што робіцца ў нашай краіне, робіцца ў імя чалавека, для шчасця чалавека. Савецкі народ не спыняецца на дасягнутым, ён ідзе да камунізма шырокім і цвёрдым поступам.

1961 год быў годам выдатных перамог сусветнага камуністычнага і рабочага руху, перамог сіл міру над сіламі рэакцыі і вайны.

Камуністычная партыя, Савецкі ўрад, усе савецкія людзі настойліва адстайваюць трывалы мір на зямлі. У гэтай высакароднай барацьбе поплеч разам з намі ідуць брацкія краіны сацыялізма, усе міралюбівыя народы зямнога шара.

Свет сацыялізма валодае магутнай матэрыяльнай базай для ўтаймавання агрэсараў і прадухілення вайны. Узброеныя Сілы Савецкага Саюза, аснашчаныя навейшай сучаснай тэхнікай і першакласнай зброяй, пільна стаяць на варце мірнай працы савецкіх людзей.

Гістарычны XXII з'езд партыі высока ўзняў сцяг барацьбы за мір. Уступаючы ў новы год, мы гаворым народам і дзяржавам: няхай мір, свабода і шчасце зробяцца здабыткам усіх людзей на зямлі! Няхай 1962 год зробіцца годам далейшага ўмацавання міру і дружбы паміж народамі!

Камуністычная партыя і Савецкі ўрад будуць і надалей паслядоўна, настойліва змагацца за далейшы росквіт нашай краіны, за трывалы мір на зямлі, умацоўваць і развіваць адносіны брацкага супрацоўніцтва паміж краінамі сацыялізма, аказваць дружалюбную дапамогу народам, якія скінулі каланіяльнае ярмо і сталі на шлях будаўніцтва новага жыцця.

Дарагія таварышы і сябры!

Перад намі вялікі і слаўны шлях. У надыходзячым годзе нам трэба будзе ажыццявіць новыя вялікія справы. Яны нараджаюць магутны прыліў творчых сіл савецкага народа, натхняюць яго на новыя сусветна-гістарычныя перамогі ў будаўніцтве камунізма.

Слава савецкаму народу, народу-працаўніку, барацьбіту, будаўніку камунізма!

Сардэчнае прывітанне і найлепшыя пажаданні народам брацкіх сацыялістычных краін!

Жадаем далейшых поспехаў працоўным усяго свету ў іх высакароднай барацьбе за мір, дэмакратыю і сацыялізм!

Няхай жыве і мацнее несакрушальнае яднанне Камуністычнай партыі, Савецкага ўрада і народа — залог усіх нашых перамог у барацьбе за камунізм!

З Новым годам, з новым шчасцем, дарагія таварышы!

ЦЭНТРАЛЬНЫ КАМІТЭТ КПСС | ПРЭЗІДЫУМ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР | САВЕТ МІНІСТРАЎ СССР

На парозе 1962

Задумы, планы, мары... Пад Новы год яны акрэсліваюцца асабліва выразна.

Што цікавага прыходзіць з Новым годам у Ваша жыццё, у Вашу працу?

На гэтае пытанне адказваюць сёння ў газеце работнікі літаратуры, мастацтва, культуры.

НАШ НАРОД ніколі не забудзе выдатныя падзеі мінулага года, калі з трыбуны XXII з'езда Камуністычнай партыі на ўвесь свет было абвешчана пра пачатак новай эры ў жыцці чалавецтва. Велічныя планы пабудовы камунізма ў Савецкай краіне, прынятыя на з'ездзе, адкрываюць шырокае поле дзейнасці перад беларускімі кампазітарамі. Мы павінны як мага больш пісаць на тэмы сённяшняга дня, аб нашых героях-сучасніках і сваімі музычнымі творамі духоўна ўзбагачаць людзей, клікаць іх да блізкай запаветнай мэты.

Я пачынаю ствараць буйны сімфанічны твор (магчыма, гэта будзе сімфанічная паэма), у якім пастараюся перадаць сродкамі музыкі думкі і пачуцці маіх суайчыннікаў, іх упэўнены поступ у Камуністычнае заўтра. Думаю таксама напісаць цыкл харавых акапэльных твораў на словы беларускіх паэтаў М. Танка, П. Труса, А. Вялюгіна, Ул. Дубоўкі і іншых.

А. БАГАТЫРОЎ,
кампазітар, заслужаны дзеяч мастацтва БССР.

НЕ ВЕДАЮ, як каму, а мне шкада развітвацца з ім, шкада, што ён ужо мінулы, што яго ўжо завуць старым. Хораша і сумна, як пры развітанні з добрым, шчырым таварышам. Чулы, зычлівы быў год, з якім настала пара развітацца...

Год гэты застанецца ў маёй памяці як адна з самых дарагіх вех ужо немалой дарогі.

Многія жадаюць у новым годзе лепшага шчасця. Я буду рады, калі той, што прыйшоў, будзе падобны на мінулы. Такі ж чулы будзе да жаданняў і мар, якія асабліва хвалююць, калі хочаш зазірнуць у невядомую яшчэ прастору новага.

Хачу, каб быў мір на зямлі, каб было шчасце ў людзей і ў маёй сям'і, каб была тая добрая настроенасць у сэрцы, калі працуецца ў радасць, у смак. Праца ж чакае не малая — пачаты новы раман, які будзе працягам «Людзей на балоце»...

Іван МЕЛЕЖ.

СУСТРАКАЮЧЫ новы, 1962 год, з якога пачынаецца слаўны 20-гадовы шлях пабудовы камуністычнага грамадства ў Савецкай краіне, кожны з нас, работнікаў мастацтва, добрым словам успамінае мінулы, 1961 год. Колькі радасных і хвалюючых сустрэч, колькі новых знаёмстваў з рознымі гледачамі адбылося ў нашага ансамбля за час яго леташніх гастрольных падарожжаў па Уралу і гарадах Венгерскай Народнай Рэспублікі. Усюды наша роднае беларускае мастацтва кранала сэрцы людзей, абуджала ў іх светлыя пачуцці.

Свой леташні адпачынак я прысвяціў збіранню цудоўных перлаў беларускага музычнага фальклору ў раёнах Гомельшчыны і Брэстчыны. Мною было запісана каля ста народных песень — гераічных, лірычных, жартоўных. Многія з гэтых свежых магнітафонных і слыхавых запісаў народнай творчасці я мяркую апрацаваць для свайго ансамбля, рэпертуар якога павінен сёлета папоўніцца новымі беларускімі песнямі і танцамі, а таксама творамі краін народнай дэмакратыі. У прыватнасці, збіраемся паставіць вакальна-харэаграфічную карцінку «Працавалі дзеванькі» — аб працы і адпачынку калгаснай моладзі. Нам стала вядома, што апроч гастролей па Беларусі, ансамбль выедзе з канцэртамі ў гарады Расійскай Федэрацыі і Украіны.

Г. ЦІТОВІЧ,
народны артыст БССР, мастацкі кіраўнік Беларускага народнага ансамбля песні і танца.

ПРЭМІІ І ДЫПЛОМЫ — ЛЕПШЫМ

Для павышэння якасці мастацка-паліграфічнага афармлення кніг Рэспубліканскае навукова-тэхнічнае таварыства паліграфіі і выдавецтваў праводзіць штогадовыя конкурсы па выяўленню 20 лепшых выданняў мінулага года.

У снежні 1961 года падведзены вынікі першага рэспубліканскага конкурсу на 20 лепшых кніг па іх мастацкаму афармленню і паліграфічнаму выкананню.

На конкурс паступіла 131 кніга. Дзяржаўнае выдавецтва БССР прадставіла 113 кніг, Вучэбна-педагагічнае выдавецтва Міністэрства асветы БССР — шэсць, выдавецтва Акадэміі навук БССР — чатыры, выдавецтва Міністэрства вышэйшай, сярэдняй спецыяльнай і прафесіянальнай адукацыі БССР — восем кніг.

Журы ўважліва разгледзела ўсе гэтыя выданні. На конкурс было дапушчана 40 кніг. З іх прэміі атрымалі 20 лепшых кніг.

Прэміруючы непасрэдных удзельнікаў стварэння лепшых кніг, журы конкурсу ўлічвала працу мастакоў-графікаў, мастацкіх і тэхнічных рэдактараў, друкароў, рэтушораў і іншых работнікаў паліграфіі.

Дыпломаў першай ступені ўдастоены дзве кнігі: «Вераб'іныя госці» А. Якімовіча і «Літоўскія народныя казкі».

За першую з названых кніг дыпломы прысуджаны Дзяржаўнаму выдавецтву БССР, друкарні выдавецтва «Звязда», мастаку Е. Лось, тэхнолагу Е. Фішэль.

Першая грашовая прэмія прысуджана мастаку Е. Лось і тры чацвёртых прэміі рэтушорам Г. Ленскаму, М. Ваданосу і афсетчыкам В. Сімагу і В. Кручкоўскаму.

За кнігу «Літоўскія народныя казкі» дыпломы прысуджаны Дзяржаўнаму выдавецтву БССР, Мінскаму паліграфічнаму камбінату імя Я. Коласа, мастаку В. Ціхановічу, тэхнолагу Ф. Драздоўскай. Першую прэмію атрымаў мастак В. Ціхановіч, чацвёртыя прэміі — рэтушоры К. Чарняўскі, Х. Розін, друкар М. Пісцун і тэхнолаг Ф. Драздоўская.

Дыпломаў другой ступені ўдастоены: руская народная казка «Сястрыца Алёнушка і братка Іванушка», «Люба Лук'янская» К. Чорнага, «Палеская рапсодыя» Ул. Дубоўкі, «Мая Беларусь» Т. Хадкевіча.

Усе іншыя выданні ўдастоены грашовых прэмій.

У ліку 20 лепшых кніг асноўнае месца займае мастацкая і дзіцячая літаратура Дзяржаўнага выдавецтва БССР. Толькі па адной кнізе Вучэбна-педагагічнага выдавецтва і адна Выдавецтва Акадэміі навук БССР увайшлі ў лік лепшых, адзначаных журы конкурсу.

Вынікі конкурсу паказваюць, што афармленню кніг у рэспубліцы стала аддавацца значна больш увагі, часцей цяпер прымяняюцца супервокладкі, відаць, што мастакі, тэхнічныя і мастацкія рэдактары шукаюць новыя рашэнні.

НАВАГОДНЯЯ

Словы **А. БАЧЫЛЫ** Музыка **Ю. СЕМЯНЯКІ**

1. Ціха, міла кружацца сняжынкі за акном,
Сэрцы нашы поўняцца радасцю надзей.
Новы год, чаканы госць, заходзь у кожны дом
Святам нашай гордасці, песняй для людзей.

Хай пануе ў нас навекі
Дружба, згода, лад.
Чалавек для чалавека —
Друг, таварыш, брат.

Падары, Новы год, маладосць душы,
Цені хмар, чорных хмар разагнаць спяшы.
Да людзей спагадай ты прыдзі,
Сэрцы іх для шчасця абудзі.
І нідзе ты не сей на зямлі нягод —
Мір нясі з краю ў край, Новы год!

2. Ярка, ярка свецяцца далёкія агні,
Час сустрэчы радаснай святам настае,
Б'юць даўно жаданыя куранты ў цішыні,
Сэрцы поўны гордасці, а душа пяе:

Хай пануе ў нас навекі
Дружба, згода, лад.
Чалавек для чалавека —
Друг, таварыш, брат.

Ты прынось, Новы год, маладосць душы,
Цені хмар над зямлёй разагнаць спяшы,
Да людзей спагадай ты прыдзі,
Сэрцы іх для шчасця абудзі.
І нідзе ты не сей на зямлі нягод, —
Згоду, мір ты нясі, Новы год!

З НОВЫМ ГОДАМ!

Фотаэцюд Ул. КРУКА.

На парозе 1962

У САВЕЦКІХ людзей увайшло ў традыцыю — на кожным рубяжы кідаць позірк назад, ацэньваць зробленае. Гэта — добрая традыцыя. У ёй выяўляецца імкненне паставіць мінулае на службу сённяшняму дню, зрабіць вывад на будучае.

Шэсцьдзесят першы год быў годам незлічоных як па багацці падзей, так і па іх маштабах, значэнні сусветных падзей. XXII з'езд Камуністычнай партыі і праграма, прынятая на ім. Палёты касмічных караблёў Гагарына і Цітова. Пуск найвялікшых гідраэлектрастанцый свету ў Волгаградзе і Брацку. Перавыкананыя планы заводаў і фабрык. Мільёны гектараў узнятай цаліны. Нябачанае ў свеце жыллёвае будаўніцтва. Пра што сведчыць усё гэта? Вядома, пра бурнае развіццё нашай навукі і тэхнікі, пра выключныя магчымасці, якія стварыў для развіцця вытворчых сіл сацыялізм. Але ў той жа час гэта і сведчанне выдатнага росту нашых людзей — росту духоўнага, інтэлектуальнага.

Мінулы год для мяне асабіста быў годам напружанай працы. У Дзяржаўным выдавецтве БССР і ў выдавецтве «Советский писатель» выйшаў мой раман «Вясенніх ліўні». Закончаны другі раман — «Нямігі крывавыя берагі», які, буду спадзявацца, убачыць свет у новым годзе.

Вельмі запамінальнымі для мяне былі таксама сустрэчы з чытачамі. Толькі ў снежні я ўдзельнічаў у адкрыцці «Клуба рамантыкаў» на аўтазаводзе, на канферэнцыях чытачоў па раману «Вясенніх ліўні» ў Дзяржынску, у Вілейцы, на радыёзаводзе, у Інстытуце механізацыі і электрыфікацыі сельскай гаспадаркі. Я слухаў рабочых, студэнтаў, інтэлігентаў, гутарыў з імі аб жыцці, аб іх планах, аб літаратуры. Што ўразіла мяне? Зноў жа рост гэтых розных па характарах, узросту і прафесіі людзей. Іх высокі інтэлект, культура іх пачуццяў.

А вывад? Ён зразумелы: нашы творы павінны быць вартымі нашых чытачоў, нашага часу. Яны павінны служыць і дапамагаць людзям у працы і жыцці, узбагачаць іх і яшчэ больш удасканальваць. Без глыбокага ведання свайго сучасніка, без вялікай удумлівай працы і майстэрства гэтага дасягнуць нельга.

Уладзімір КАРПАЎ.

ПЛЕННЫМ быў для мяне незабыўны 1961 год. Я многа ездзіў з мальбертам па калгасах Браслаўшчыны, сустракаўся і гутарыў з сельскімі працаўнікамі, многа пісаў з натуры.

І вось у выніку маіх шматлікіх паездак і з'явілася жывапіснае палатно «Маладзёжная брыгада на полі» («Лён»). Там жа на Браслаўшчыне я сабраў матэрыял з жыцця і працы мясцовых рыбакоў і стварыў потым карціну «На Браслаўскіх азёрах», а таксама напісаў серыю пейзажаў родных і мілых куткоў Беларусі.

Якія мае далейшыя творчыя задумы? Маркую стварыць гістарычнае палатно «Рэвалюцыйныя дні ў Мінску» і зноў вярнуцца да сваёй карціны «Ёсць такая партыя», каб зрабіць яе новы, лепшы варыянт. З Браслаўшчыны я прывёз эскіз для напісання яшчэ адной жанравай карціны з жыцця беларускага калгаса. Гэтую карціну, якая будзе называцца «Маладуха», пастараюся абавязкова закончыць у новым годзе.

А. ШЫБНЕЎ, мастак.

НАДЫШОЎ Новы, 1962 год. Гэта — першы год пераможнага шэсця народа да камунізма — самай яркай і незгасальнай зоркі на зямлі.

Вялікім багаццем валодаем мы, бібліятэкары: мільёны тамоў кніг — на нашых паліцах. А трэба нам зрабіць так, каб гэтыя кнігі не залежваліся ў кнігасховішчах, а ішлі няспынным патокам да чытачоў.

У мінулым годзе бібліятэкі нашай вобласці нямала зрабілі, каб пракласці тоўную сцежку да сэрцаў тысяч чытачоў. У гонар XXII з'езда партыі была праведзена эстафета — кнігамі народу. У большасці раёнаў Мінскай вобласці былі праведзены [illegible]. Асабліва вызначыліся бібліятэкі Смалявіцкага, Уздзенскага, Крупскага раёнаў і горада Маладзечна. [illegible]

У новым, 1962 годзе, мы будзем [illegible] задачы, пастаўленыя XXII з'ездам КПСС, будзем дамагацца таго, каб кнігу чытаў КОЖНЫ савецкі чалавек — актыўны будаўнік камуністычнага грамадства.

Тацяна КУЗНЯЦОВА,
намеснік дырэктара Мінскай абласной бібліятэкі імя Пушкіна.

Рыгор БАРАДУЛІН

ВЯСНА ПЛАНЕТЫ

З-пад зораў сыплюцца снягі,
Зімовыя палотны белячы.
Дзень добры,
шэсцьдзесят другі —
Ты
першы год
здзяйсненняў велічных.
Прадвесне ўсёй зямлі прынёс
Ты
першаю вястухай-ластаўкай.
Дзень добры,
праца,
светлы лёс,
Дзень добры вам,
вятры гарластыя!
Мы будзем так шчырэць усе —
І хутка ластаўка дваццатая
Вясну планеце прынясе,
Са шчасцем назаўжды сасватае!

Еўдакія ЛОСЬ

ПАБОЛЬШАЎ ДЗЕНЬ

Ці чулі: дзень пабольшаў на
мінуту!..
Па радыё пра тое аб'явілі, —
І хваляваўся голас у эфіры,
Нібы паведамляў ён зараз свету
Найбольшага значэння навіну.

Пабольшаў дзень на цэлую мінуту!
Прымай, зямля, жаданы
падарунак!
Прымайце, нівы: вашым
дзіцянятам —
Расткам пшанічным,
што пад снегам дрэмлюць,
Той падарунак будзе дарагі.

Прымайце, шаты сонныя лясныя,
І вы, сады пазяблыя у полі,
І вы, пад лёдам непрабойным,
рыбы,
І вы, з блінцамі вогненнымі,
пеўні, —
Будзільнікі заўзятыя людзей!

Мінута гэта — ваша, маладыя.
Яна прыйшла, каб падзяліцца
з вамі
Дыханнем ветру ранішнім
лагодным,
Бадзёрасцю і чысцінёй світальнай
І лішнім промнем сонца залатым.

Вы атрымалі шмат, расткі малыя,
Пупышкі на абветраных галінках,
І рыбы пад лядоваю навалай,
І пеўні аксамітныя з блінцамі,
І людзі, з працай дружныя
заўжды.

Няхай мінута, што прыйшла
сягоння,
Падоўжыць дзень намераў
і здзяйсненняў!
Няхай яна у справе будаўнічай,
У справе дабратворнай будзе
першай!..

МЫ ТВОРЫМ НОВУЮ ЭРУ

Б. ПАЎЛЁНАК

Акуратна абрэзаныя лісткі календара. На кожным з іх кароткі запіс — два-тры радкі. Гэта гісторыя расказвае аб сабе лаканічнай мовай імёнаў, фактаў, дат. З незлічонага мноства падзей памяць чалавечая захавала толькі самае важнае, самае галоўнае. З году ў год, са стагоддзя ў стагоддзе яны, гэтыя запісы, нібы эстафету, нясуць да будучых пакаленняў праўду аб днях мінулых, аб слаўных здзяйсненнях чалавека ў яго бясконцым шляху да будучыні.

Два магутныя маякі запаліў год 1961. Вось што расказвае аб іх новы каляндар:

«...Красавік. 12.

Першы ў свеце савецкі касмічны карабель «Усход» з чалавекам на борце, зрабіўшы палёт вакол зямнога шара, вярнуўся на зямлю нашай радзімы. Першы чалавек, які пранік у космас, — савецкі лётчык маёр Ю. А. Гагарын».

«...Кастрычнік. 17.

Адкрыўся XXII з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза».

Вось і ўсё. Некалькі радкоў, некалькі слоў. Але кожная з падзей азначае **адкрыццё новай эры** ў гісторыі чалавецтва. Так, іменна — не новага стагоддзя, не новай эпохі, а новай эры.

Доўгія стагоддзі жыла ў галовах людзей мара аб свеце Свабоды, Роўнасці і Братэрства, аб свеце Працы і Шчасця. Яна выстаяла ў пакутах Праметэя, які падараваў людзям агонь. Яе выношвалі ў сэрцы гладыятары-паўстанцы Рыма, суровыя воіны Спартака. Ёй служыла бунтарская вольніца «Пугача». За яе аддалі жыццё слаўныя сыны Расіі — дзекабрысты, ішлі на гільятыну неўміручыя героі Парыжа.

Але мара была занадта слабай зброяй у барацьбе супраць прыгнёту і эксплуатацыі. Спробы заваяваць запаветную зямлю канчаліся паражэннем паўстанцаў. Спатрэбіліся гады і гады, напружаная работа лепшых розумаў, каб адкрыць законы развіцця грамадства, зрабіць чалавека свядомым творцам гісторыі. Пераўтварыўшы мару аб лепшым жыцці ў навуку, Маркс і Энгельс далі прыгнечаным і бяздольным магутную зброю пераўтварэння свету. Ленін, створаная ім Камуністычная партыя, ведучы за сабой мільёны людзей працы, разарвалі спрадвечныя кайданы эксплуатацыі, пабудавалі першую ў свеце дзяржаву рабочых і сялян.

Тысячагоддзямі чалавек быў рабом таямнічых сіл прыроды. Узрост марксізма, які асвятліў жыццё ведамі, — роўны стагоддзю. Не прайшло яшчэ і пяці дзесяткаў гадоў з таго часу, як савецкі народ узяў свой лёс ва ўласныя рукі, стаў гаспадаром свайго жыцця. Але гэтыя дзесяціголдзі варты стагоддзяў. Чым можна змераць, як адлюстраваць шлях, пройдзены ад сахі да касмічнага карабля, ад «дубінушкі» да электронна-лічыльнай машыны! Такога гісторыя не ведала.

Дзеля гэтага вялікі савецкі народ прайшоў праз войны і нястачы, праз голад і разбурэнні, праз лютую нянавісць ворагаў. Камень за каменем, цэгла за цэглай закладаўся на нашай зямлі фундамент сацыялістычнай эканомікі. І потым, калі ўжо ўсяму свету стаў бачны велічны будынак сацыялізма, нямала выпрабаванняў выпадала на долю нашага савецкага чалавека-будаўніка. Яму не раз даводзілася брацца за зброю, каб абараніць заваяванае.

Цяпер мы з гонарам глядзім на справы рук працоўнага народа — наша краіна стала адной з самых багатых і магутных дзяржаў свету. Нам цяпер пад сілу будаваць атамныя караблі. Спыняць плынь вялізарных рэк. Здзяйсняць палёты да зорак. А сёння ў справах і планах нашых самая дзёрзкая задума з усіх, якія ставіла перад сабой калі-небудзь чалавецтва, — на працягу дваццаці гадоў мы створым матэрыяльна-тэхнічную базу камунізма. Так рашыў XXII з'езд КПСС. Маркс гаварыў, што тысячагоддзі жыцця людзей у дасацыялістычных фармацыях — гэта не гісторыя, а перадгісторыя свету. Гісторыя пачнецца толькі тады, калі чалавецтва ўвойдзе ў царства сапраўднай свабоды і шчасця. Вось чаму мы заяўляем, што XXII з'езд КПСС адкрывае новую эру.

Ён не за гарамі — гэты запаветны край камунізма. Ленінская гвардыя камуністаў з уласцівай ёй дзелавітасцю надала пастаўленай мэце форму канкрэтных лічбаў і тэрмінаў, глыбока навуковага плана эканамічных і сацыяльных пераўтварэнняў, выкладзеных у Праграме КПСС. Ці хопіць у нас сіл здзейсніць намечанае? Шлях да перамогі камунізма не высланы ружамі. Савецкі народ павінен у бліжэйшае дваццацігоддзе выканаць гіганцкую работу. Пабудаваць матэрыяльна-тэхнічную базу камунізма — гэта значыць, перш за ўсё, у шэсць разоў павялічыць выпуск прамысловай прадукцыі, у тры з палавінай раза — агульны аб'ём прадукцыі сельскай гаспадаркі, у некалькі разоў павысіць прадукцыйнасць працы. Такіх тэмпаў развіцця не ведала і не ведае ніводная краіна.

Мы непахісна верым у рэальнасць планаў, намечаных партыяй. Гэтую веру дае нам святло марксізма-ленінізма, веданне законаў развіцця грамадства, мудрасць выпрабаванага кіраўніцтва Камуністычнай партыі. Гэтая вера — у падтрымцы нашай барацьбы братнімі марксісцка-ленінскімі партыямі, працоўнымі краін сусветнай сацыялістычнай сістэмы, усіх прагрэсіўных сіл свету. Гэтая вера — у невычэрпных творчых сілах савецкага народа, у тым новым чалавеку, які нарадзіўся і прайшоў загартоўку ў агні рэвалюцыйных баёў, у буднях сацыялістычных будоўляў.

Да чаго ж ён цудоўны, наш сучаснік! І не класічнымі прапорцыямі фігуры або рысамі твару. Не, ён звычайны і просты. І, вядома ж, не пазбаўлены недахопаў. Мы ездзім з ім у трамваі, сустракаемся на працы, стаім у чарзе па свежую газету ці пачак папярос, «балеем» на футболе. Ён шматлікі і разнахарактарны — сарамлівы або зухаваты, ветлівы ці грубаваты, акуратны, ці, наадварот, абыякавы да свайго выгляду. Але ўсё гэта дробязь, неістотнае. Галоўнае ў ім — гэта бязмежная адданасць справе камунізма і любоў да сацыялістычнай Радзімы, сапраўды гаспадарская клапатлівасць аб лёсе даручанай справы, вялікі гуманізм, шырокая душа калектывіста. Толькі такім людзям дадзена пабудаваць камунізм. Толькі такім людзям па сіле, разарваўшы путы зямнога прыцяжэння, узняцца да зор, адкрыць эру міжпланетных палётаў.

Бо той факт, што іменна наш савецкі чалавек, лётчык Гагарын першым выйшаў на арбіту Сусвету, гаворыць пра многае. І перш за ўсё ён гаворыць пра тое, што ў нас, у нашай краіне, нараджаецца чалавек будучыні.

...Шмат думак выклікаюць скупыя радкі навагодняга календара. Велічнае і неабдымнае жыццё паўстае за імі. Якое ж гэта шчасце для пісьменніка, журналіста, мастака адлюстроўваць яго, увекавечваць пяром і пэндзлем! Вобразы тых, пра каго мы пішам, павінны ступіць у будучыню і расказаць пра сябе і пра наш час, павінны весці за сабою людзей, фарміраваць аблічча Чалавека з вялікай літары — будаўніка камунізма.

Але ці заўсёды мы трапляем у цэль? Ці няма «выдаткаў вытворчасці» ў творчай рабоце? Ці ўмеем мы па-сапраўднаму зазірнуць у глыбіню жыцця? Я думаў пра гэта, калі ў дні работы XXII з'езда аглядаў Усесаюзную мастацкую выстаўку. Бясспрэчна, выстаўка — выдатная падзея ў культурным жыцці краіны. Цяжка сказаць, калі і дзе было яшчэ сабрана так многа карцін, розных па сваіх жанрах, почырках, маштабах падзей, пакладзеных у аснову сюжэта. Ад мініяцюр да вялікіх пано, ад лірычных пейзажных палотнаў да шматфігурных кампазіцый, ад класічна-падфарбаванай манеры пісьма да вастрыні на грані мадэрнізму — усё можна было ўбачыць на стэндах выставачнай залы. Але, бадай, самым прыкметным было тое, што пераважная колькасць работ — і работ у асноўным добрых, сталых — расказвала пра сучаснасць, пра справы людзей, побач з якімі жывуць мастакі. Нельга, напэўна, знайсці такую сферу дзейнасці савецкага чалавека, куды не зазірнула б пільнае вока жывапісца ці графіка, няма такой хвалюючай праблемы жыцця, пра якую б не расказалі тысячы палотнаў і лістоў.

І яшчэ адна радасная з'ява. Многія з мастакоў імкнуліся стварыць манументальныя творы. Што ж, гэта заканамерна — наша бурная і велічная, пераломная эпоха патрабуе велічных форм адлюстравання, сваёй мовы ў выяўленчым мастацтве. Але на гэтым шляху не-не ды запятляе сёй-той, збочыць на няправільную сцежку.

Іменна такое ўражанне ствараецца, калі глядзіш на некаторыя работы, што паказваюць чалавека ў працы. Вось у цэнтры вялізнага палатна сталявары. Нерухомыя, масіўныя, нібы адлітыя з чыгуну фігуры. Бляхай тырчыць брызент спяцовак. Вялізныя чаравікі — няйначай, як пяцідзесятага памеру, — прыкляпаны да металічных пліт палатна. Манументальна? Так...

Ля дашчанай рубкі маракі. Суровая паўночная прырода. Контурам абведзены нязграбныя пастаці. Змрочныя, намаляваныя — не напісаныя, а, менавіта, намаляваныя — карычневым і шэрым твары. Тая ж карычневая фарба на драўлянай пераборцы. Манументальна? Вельмі...

Смелыя ракурсы, проста-такі адважны размах пэндзля. Разліў белі, асляпляльнае ззянне лямп. Зеленавата-шэрыя твары і рукі ўрачоў і ўжо зусім бронзавае, з сінявой, цела на аперацыйным стале. Хтосьці ў зале жартуе: «Відаць, памёр, небарака...» Манументальна? Залішне...

На палотнах рукі, рукі, рукі. Рукі салдата, токара, проста рабочага, селяніна. Рукі тоўстыя, выгнутыя ў плечуках, нібы рычагі, аплеценыя жгутамі мышц. Вялізныя з пальцамі-абцугамі. Гіганцкія торсы. Бычыныя шыі.

Няўжо вось гэты вяліканогі і вялікарукі, непаваротлівы валасаты пітэкантрап і ёсць ідэал сучаснага савецкага чалавека?!

Можна зразумець мастака, які імкнецца падкрэсліць манументальнасцю форм незвычайнасць нашай эпохі. Але нельга ўзводзіць грубую фізічную сілу ў культ. Не, не ў гэтым праяўляецца веліч нашага сучасніка, і не гэта патрабуецца, каб ісці ў нагу з часам. Савецкі чалавек моцны сваім розумам, сваёй душой. Можна зразумець, дапусцім, жылістыя рукі рабочага старога ўральскага завода з вядомай карціны Б. Іагансона або цяжкія кулакі паўднёваамерыканскага пеона, які змагаецца за зямлю. Але ж для таго, каб кіраваць аўтаматычнай лініяй або затачыць інструмент для скараснога рэзання, зусім не патрэбны магутныя біцэпсы. Трэба ведаць матэматыку, механіку, умець чытаць чарцяжы і ведаць многае іншае, што патрабуе розуму, творчага ўзлёту.

А хіба не сустракаемся мы з такім жа чыста вонкавым выра шэннем характараў у творах літаратуры, у шматлікіх нарысах аб канкрэтных людзях, творцах камунізма? Бывае ж так, што цэлыя старонкі рамана аўтар адводзіць апісанню станочнага абсталявання ў цэху, дзе працуе герой, або расказу аб тым, як ён выточвае якую-небудзь мудрагелістую зорачку ці ліквідуе непаладку ў трактары? Бывае. Вядома, прасцей вывучыць інструкцыю або зазірнуць у тэхнічны слоўнік, чым раскрыць найскладанейшыя псіхалагічныя працэсы. Але ж на тое пісьменнік і ёсць інжынер чалавечых душ, каб раскрываць механіку чалавечага духу!

Як хочацца, каб ужо сёлета на кніжных паліцах чытачоў не з'яўлялася тое, што прынята называць «індустрыяльным раманам», каб у работах мастакоў станкі і машыны, вонкавая прыгажосць не засланяла Чалавека! Цудоўны і манументальны ён сваёй душой, сваімі думкамі і справамі. Няхай такім ён і будзе жыць у творах мастацтва і літаратуры, і ў сто разоў больш цудоўным увойдзе ў камунізм!

РЫСЫ НАШАГА ЖЫЦЦЯ

СТРУНЫ ГУЧАЦЬ ЛЯ ЦЭХАЎ

Мароз пасерабрыў галіны таполяў на двары Гомсельмаша, размаляваў шыбы прасторных вокнаў заводскага Палаца культуры. З аднаго пакоя, што на трэцім паверсе Палаца, даносіцца тонкі перазвон струн, з другога рассыпаюцца пераборы баяна.

Вось Віця Сарвілаў нагнуўся над цымбаламі. У дзіцячых руках спрытна скачуць малаточкі. Звіняць, заліваюцца струны святочна і радасна.

У суседнім пакоі таксама гучыць музыка. Тут займаюцца вучні па класу народных інструментаў.

Музычная школа працуе напружана ў перадНавагоднія дні. Усяго толькі другі год, як яна створана на грамадскіх асновах па ініцыятыве выкладчыкаў Гомельскага музычнага вучылішча імя Н. Сакалоўскага.

— Думка слушная, выдатная! — падтрымалі педагогаў на Гомсельмашы і выдзелілі для школы пакоі ў заводскім Палацы культуры.

Загадчыца дзіцячага сектара Палаца Валянціна Бабушкіна згадзілася ўзяць на сябе яшчэ адну грамадскую нагрузку — загадваць навучальнай часткай новай музычнай установы. В. Бабушкіна зрабіла расклад заняткаў, склала спісы вучняў, дамовілася з выкладчыкамі аб правядзенні заняткаў. Вучыць дзяцей гомсельмашаўцаў музыцы пачалі студэнты-выпускнікі музычнага вучылішча В. Мазалоў, Я. Мазура і іншыя. Не забывалі заглядваць да сваіх «падшэфных» дырэктар вучылішча К. Кавалёнак, выкладчыкі Л. Пуліновіч, М. Фалейчык, А. Агеенка, М. Першукевіч. Часта яны праводзілі заняткі па тэорыі музыкі, кіравалі практыкаваннямі вучняў.

У музычнай школе займаецца 56 дзяцей. А былыя вучні гэтай школы — Вася Пугачоў і Саша Крывой атрымалі атэстаты сталасці і паступілі ў музычнае вучылішча імя Сакалоўскага.

Пры дзіцячай музычнай школе паспяхова працуе і аддзяленне вакалістаў. У ім займаецца дзесяць дарослых рабочых. Сярод іх табельшчыца Т. Цітова, мадэльшчык І. Балюк, рабочая ўтыльцэха Г. Усянкова і іншыя. Усе вакалісты — актыўныя ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці. А салістаў І. Балюка і А. Дубко ведаюць не толькі на Гомсельмашы, а і на іншых прадпрыемствах і ва ўстановах горада: цудоўна, задушэўна спяваюць хлопцы!

Музычная школа хутка будзе сямігадовай. Пакуль што яе «старэйшыя» слухачы толькі перайшлі ў другі клас. Але яны ўжо ў маі мінулага года выступалі са справаздачным канцэртам і нямала радаваліся, калі чулі шчодрыя апладысменты рабочых. А цяпер рыхтуюцца выступаць на святочных навагодніх вечарах.

М. ПЯТРОЎ.

Гомель.

ДОБРЫЯ СПРАВЫ ДОБРЫХ ЛЮДЗЕЙ

Больш двух месяцаў існуе грамадская бібліятэка пры домакіраўніцтве № 7 Савецкага раёна, створаная саветам пенсіянераў, старшынёю якога з'яўляецца Міхаіл Васільевіч Косцікаў — вялікі аматар кнігі

У бібліятэцы звыш 300 экземпляраў кніг. Выдае іх чытачам Вера Паўлаўна Баль. Актыўны ўдзел у рабоце бібліятэкі прымае Тацяна Іванаўна Вітофіна. Яна арганізоўвае збор літаратуры, клапоціцца аб стварэнні нагляднай агітацыі.

Пры бібліятэцы працуюць кнігаНошы. Яны разносяць літаратуру па кватэрах тых чытачоў, якія самі не могуць прыйсці ў бібліятэку.

Выпускаецца насценная газета, якая шырока асвятляе пытанні работы грамадскай бібліятэкі. Кожную раніцу актывісты, прачытаўшы свежыя газеты і часопісы, якія яны атрымліваюць па падпісцы, прыносяць іх у бібліятэку для агульнага карыстання.

Працуе грамадская бібліятэка і пры БМУ-5 Белгандальбуда. Многа дапамог у яе арганізацыі сакратар партыйнай арганізацыі ўпраўлення Сяргей Рыгоравіч Сладкоўскі.

Усю работу бібліятэкі вядзе пенсіянерка, у мінулым работніца гэтага ж упраўлення Кацярына Паўлаўна Фядосенка. Яшчэ ў першыя гады Савецкай улады, у пачатку 1918 г., Кацярына Паўлаўна прыйшла працаваць у Калужскую губеранскую бібліятэку. З таго часу яна захавала на ўсё жыццё любоў да кнігі. І вось цяпер, выйшаўшы на пенсію, яна ўзялася за стварэнне грамадскай бібліятэкі.

Каб наблізіць кнігу да рабочых, Кацярына Паўлаўна арганізавала такую ж грамадскую бібліятэку ў інтэрнаце па Харкаўскай вуліцы (дом № 54).

Паслугамі бібліятэкі карыстаецца 120 чытачоў (з іх 40 чытачоў у рабочым інтэрнаце). Актыўнымі чытачамі з'яўляюцца грузчык трэста Васіль Андрэевіч Гладкоў, сталяр Уладзімір Іванавіч Канавалаў і іншыя.

У стварэнні гэтых бібліятэк прымалі ўдзел розныя людзі. Яны дапамагаюць парадай, прыносяць свае кнігі, упрыгожваюць бібліятэку.

Бібліятэкамі будучыні называюць у нас грамадскія бібліятэкі. І гэта справядліва.

Л. ШАБЛЮК,
інспектар Мінскага гарадскога ўпраўлення культуры.

АДНО З ШАСЦІСОТ

Грамадскія канструктары сталеліцейнага цэха Мінскага трактарнага завода: Кацярына Макавецкая, Барыс Бейнард, Канстанцін Хадаркевіч, Іван Неміровіч, Дзмітрый Пачкаеў.

Скончан яшчэ адзін працоўны дзень. Стваральнікі выдатных беларускіх трактараў пакідаюць заводскія цэхі, канструктарскія і тэхналагічныя бюро, лабараторыі і кабінеты. Людзі стаміліся, але амаль не відаць спахмурнелых твараў, насупленых броваў. Вясёлы смех.

Не ўсе пайшлі з завода. У адным з пакояў сталеліцейнага цэха ярка гарыць святло. Зойдзем туды, пазнаёмімся з тымі, хто ўсё яшчэ схіляецца над чарцёжнымі дошкамі, паглыбіўся ў нейкія разлікі

Гэта грамадскія канструктары сталеліцейнага цэха. Сярод іх — слесары Пётр Кузьмін і Андрэй Жыгараў, майстры Валянцін Глушанкоў і Марк Зяляноўскі, капіроўшчыца Кацярына Макавецкая, кранаўшчыца Тамара Сышчанка, канструктары Іван Неміровіч, Канстанцін Хадаркевіч, Дзмітрый Пачкаеў і іншыя. Кіруе грамадскім канструктарскім бюро камуніст Іван Мікалаевіч Неміровіч.

У складзе ГКБ (так скарочана называецца грамадскае канструктарскае бюро) 17 чалавек. Гэта людзі розных узростаў, розных прафесій. Добраахвотна і бясплатна аддаюць яны частку свайго вольнага часу грамадскай справе, дапамагаюць распрацоўваць і ўкараняць у вытворчасць каштоўныя рацыяналізатарскія прапановы. У вытворчай садружнасці вырашаюць рабочыя і інжынеры важныя пытанні тэхнічнага прагрэсу.

Вось некалькі прыкладаў. Грамадскі канструктар А. Жыгараў звярнуў увагу на тое, што механізмы пад'ёму скляпення электрапечаў часта выходзяць са строю. Прычына ў тым, што псаваўся рэдуктар. А ці нельга абысціся без яго? І рабочы знайшоў выйсце. Ён прапанаваў прымяніць пнеўматычны пад'ёмнік.

Сваімі думкамі наватар падзяліўся з кіраўніком ГКБ, канструктарам І. Неміровічам. Затым абмеркавалі прапанову з іншымі грамадскімі канструктарамі. У выніку калектыўнай працы быў створан надзейны і танны механізм пад'ёму. Вызваліўся для іншых мэт матор і рэдуктар. Апроч таго, змяншаецца прастой печаў. Паводле падлікаў эканамістаў эфект ад укаранення гэтай прапановы — дзве тысячы рублёў толькі на адной электрапечы. Чарцяжы пнеўматычнага пад'ёмніка распрацаваў Д. Пачкаеў.

Можна прывесці і іншыя прыклады творчасці грамадскіх канструктараў.

— У трэцім годзе сямігодкі, — расказвае кіраўнік ГКБ І. Неміровіч, — мы распрацавалі і ўкаранілі больш 40 рацыяналізатарскіх прапаноў. Гэта дало магчымасць сэканоміць звыш 50 тысяч рублёў.

Але не толькі ў эканамічным эфекце сутнасць і значэнне руху грамадскіх канструктараў. Важна тое, што ў ім праяўляюцца рысы новых, камуністычных адносін да працы. Рабочы і інжынер твораць разам, узаемна ўзбагачаючы адзін аднаго, бескарысліва дапамагаюць адзін аднаму. Работа ў ГКБ стварае яго ўдзельнікам умовы для праяўлення творчых здольнасцей, садзейнічае выяўленню талентаў народных умельцаў.

Мы расказалі аб патрыятычных справах грамадскага канструктарскага бюро толькі аднаго завода. На прадпрыемствах нашай рэспублікі дзейнічаюць цяпер больш 600 грамадскіх канструктарскіх і канструктарска-тэхналагічных бюро. Яны аб'ядноўваюць звыш шасці тысяч чалавек — рабочых, майстроў, канструктараў, тэхнолагаў.

Я. ДУБРОВІН.

НАМ ПАЗВАНІЛІ...

Старшыня Гомельскага гарадскога выканкома дэпутатаў працоўных Ул. Якавенка паведаміў:

— Неўзабаве па вуліцах і плошчах Гомеля будуць імчацца тралейбусы. Ужо вядуцца работы па ўстаноўцы мачтавага абсталявання. З горада Энгельса атрыманы першыя пяць тралейбусаў.

* * *

Нядаўна ў Асташкове (Калінінская вобласць) адкрыўся народны тэатр. Самадзейныя артысты паказалі свой першы спектакль «Лявоніха на арбіце» А. Макаёнка.

* * *

У Магілёве пачалося будаўніцтва буйнейшай рэтрансляцыйнай тэлестанцыі. Падводзяцца электраліній, будуюцца трансфарматарная падстанцыя, дапаможныя памяшканні. Станцыя будзе абсталявана магутнымі перадатчыкамі. Вежа вышынёю ў 350 метраў забяспечыць прыём тэлеперадач па ўсёй вобласці.

* * *

Ля ўваходу ў клуб на цэнтральнай сядзібе калгаса імя Фрунзе Шклоўскага раёна вялікая афіша: «Сёння дэманструецца мастацкі фільм «Першыя выпрабаванні». Прыходзьце, калі ласка. Уваход свабодны».

Сапраўды, пры ўваходзе ў глядзельную залу ніхто не патрабуе білетаў, няма ніякага кантралёра. Хлебаробы калгаса глядзяць кінафільмы бясплатна. Кожны месяц у клубе бывае па 25—30 сеансаў для дарослых і 10—12 сеансаў для дзяцей. Усе выдаткі па кінаабслугоўванню хлебаробаў і іх дзяцей калгас узяў на сябе. А ў новым годзе сельгасарцель будзе аплачваць усе выдаткі па радыёабслугоўванню калгаснікаў.

* * *

Калектыў мастацкай самадзейнасці саўгаса «Дубічы» Варэнскага раёна Літоўскай ССР пабываў у гасцях з канцэртам у рабочых саўгаса «Сцяг Саветаў» Радунскага раёна. У рэпертуары гасцей — рускія і літоўскія народныя танцы, песні. Харавы гурток выканаў некалькі беларускіх песень.

Косця Тукач, рабочы

— Іду ў жыццё!—так Косцік сказаў усім. Прыгладзіў далонню бялесыя ў роскід валасы, усміхнуўся светлымі па-дзіцячаму вачыма, і зноў: «Іду ў жыццё».

Пэўна, у той дзень ён яшчэ не ведаў да канца глыбокі сэнс гэтых двух кароткіх слоў, але ўсёй душой адчуваў, што яны — прыгожыя і вабяць яго ў невядомую далячынь.

Яшчэ з вечара Косцік адрасаваў сабе ў белую палоску сарочку, нібы рыхтаваўся да якога свята, сабраў сёе-тое ў невялікі фанерны чамаданчык, збіты сваімі ж рукамі, а потым во да самага золку прачынаўся раз-пораз у неспакойнай трывозе: чалавек жа ішоў у жыццё. І калі недзе прагрымеў пеўні, Косцік ускочыў, быццам ляжаў на іголках, сабраў свае няхітрыя пажыткі і застыў на момант ля парогу.

На яго з адкрытым дакорам глядзелі матчыны вочы. Косцік адчуў, як хутка-хутка затахкала сэрца і да горла падступіла нешта вострае, балючае. Такім поглядам маці калісьці праводзіла за парог роднага дома старэйшых — Федзю, Надзю і Яўгена, якія сталі сёння вядомымі будаўнікамі. А цяпер вось ён, Косцік, самы малодшы ў сям'і, чытае ў матчыных вачах гэты лёгкі дакор і трывожнае спадзяванне. І адчуў, што стаяць вось так больш не можа. Перакінуў з рукі ў руку чамаданчык.

— Ну, мама, дык бывайце. Я іду...

Хацеў дадаць «у жыццё», але адчуў, што не трэба. Часта заморгаў густымі белымі вейкамі і таропка пераступіў парог. Парог у жыццё — самастойнае і нязведанае...

Жыццё, жыццё... Якое ты харошае і якое ты няўмольнае і строгае! Таму, у каго ёсць гарачае сэрца і ясная мэта, ты заўжды падасі руку і павядзеш, быццам клапатлівая маці, з цярністых сцяжынак на шырокі шлях, ад невялікіх узгоркаў да вяршыняў, ад якіх займае дух.

Трапіўшы на будаўніцтва Светлагорскага завода штучнага валакна, Косця атрымаў пасаду падсобнага рабочага. Жыццё не песціла хлопца.

...Было гэта ў першы ж дзень яго працоўнай біяграфіі, калі ён прыйшоў у комплексную брыгаду Тамары Казапалянскай. Раней Косціку чамусьці думалася, што брыгадзірам у яго будзе пажылы чалавек — разважлівы, спакойны і абавязкова з акулярамі, ссунутымі на лоб, як у дзядзькі Ігната, каваля з роднай вёскі Міхайлаўка. І вось на табе — перад ім невялікага росту, крыху шчуплаватая дзяўчына з залацістымі кудзеркамі валасоў і такімі прывабнымі вачыма, што Косцік адразу чамусьці падумаў: ёй вельмі-вельмі пасавала б кіраваць дзе-небудзь мастацкай самадзейнасцю.

Дзяўчына на хаду аддавала загады, часам сама на якую хвіліну хапала лапату, каб паказаць, як лепш раскідваць у апалубку бетон, і зноў імчалася, як віхор, на другі ўчастак, дзе працавалі арматуршчыкі. Косцік напэўна не вельмі памыліўся: дзяўчына і сапраўды быццам кіравала артыстамі, толькі тут рэпертуар быў другі.

Яна рэзка акінула з ног да галавы танклявую Косцікаву постаць:

— Канстанцінам, кажаш, завуць. Ну, а спецыяльнасць? Будаўнік, кажаш... Тады вось што. Мне звычайна шанцуе: бяры, кажуць, Казапалянская, у цябе ёсць гэты самы... падыход да чалавека. Ключык. Вывучыш... кажуць. Вывучыш... А тут вось учора ў нораў ледзь уклалася.

Косцік стаяў на струнцы, неяк дзіўна выцягнуўшы па баках рукі, і часта-часта міргаў вачыма. А потым нечакана выпаліў:

— Скажыце, таварыш брыгадзір, колькі вам гадоў?

Спытаў і адчуў, што ляпнуў не тое. Густа пачырванеў.

— Ха-ха-ха, — залілася звонкім смехам Тамара. — Колькі гадоў...

Косцік яшчэ больш пачырванеў.

— Ды я так спытаў. Проста вы надта ж малады брыгадзір.

Тамара ўзяла больш сур'ёзны тон.

— Вось што, навічок. Бяры вунь сякеру і зрабі праход у абносцы. Бачыш агароджу. Зараз туды машыны з бетонам пойдуць, падлогу для склада гатовай прадукцыі бетанаваць пачнём. Ясна?

Рэзка павярнулася, спыніла машыну і, спрытна ўскочыўшы на падножку, паімчалася некуды ў бок вялізнага корпуса.

— Ясна, — сказаў сам сабе Косця і ўзяўся за сякеру.

Нулявая абноска займала ладны кавалак. Косцік зняў ватоўку, паклаў яе на штабель цаглін, наверх — кепку-блін і правёў пальцам па востраму лязу сякеры. Працаваў спорна. Спачатку акуратна адбіў ад колікаў драўляныя рэйкі і склаў іх у радок. Потым пастаяў крыху, падумаў і ўзяўся за колікі. Вось і апошні. Усё па-гаспадарску склаў, нават цвікі павыдзіраў і сеў на хвілінку тут жа побач, бязмежна задаволены.

— Божа мой, божа. Ну, што ты нарабіў?

Косцік рэзка ўсхапіўся. Перад ім стаяла Тамара.

— Усю абноску знёс. Я ж табе сказала зрабіць толькі праход. А што ж цяпер... Бетон вось-вось прывязуць.

— А я думаў... — Косцік адчуў, быццам зямля рассоўваецца пад яго нагамі.

— Думаў, думаў, — нервавалася Тамара, бегаючы ўзад і ўперад. — Добра яшчэ, што не здагадаўся дзіркі ад калкоў пазасыпаць. Абноску нанава трэба рабіць...

А назаўтра падышла Тамара Казапалянская да Косціка, кінула мяккі позірк на пахмуры твар хлопца.

— Ну, ладна, Косця. Цясляр з цябе не атрымаецца... Будзем вучыцца на бетоншчыка. Згода?

— Ды я, ведаеце...

На яго хударлявым, яшчэ з дзіцячым адценнем твары былі напісаны гатоўнасць, рашучасць і — дабрата.

І вось у Косцікавых руках — кельма. Неяк нязвыкла. Круціцца яна то ў адзін бок, то ў другі. Але побач Валерый Карага, вопытны бетоншчык. Час ад часу падыдзе і брыгадзір. І адчувае юнак, як становяцца яму падуладнымі і кельма, і іншыя інструменты бетоншчыка.

...З шумам падае дымчаты бетон з кузава машыны... Косцік спрытна распластвае яго, а потым раўнае. За рукі хапаецца колкі марозік, але яны не мёрзнуць. Відаць, рукі ў Косціка, як і ўсё ён, — гарачыя.

Разагнуўшыся на хвіліну, ён заўважае, як хутка ўзнімаецца сцяна новага будынка. А падмурак жа ў ім закладаў ён, Косцік. Падмурак моцны, значыць — будынак вечны. А вунь і другі дом вырастае над зямлёю. І думае Косцік, што, бадай, не знойдзеш на свеце прыгажэйшай прафесіі, чым будаўнік. Думае і адчувае, як недзе ў душы нараджаецца і расце хваля гонару за тых людзей, што ўзвялі тут, на Палессі, буйнейшую электрастанцыю і новы горад, якому далі цудоўнае імя — Светлагорск. І вось завод вялікі будуецца...

Спорнай хадой шыбуе Косцік з работы. І здаецца яму, што крок у яго сталы, мужчынскі. Дзіва што! Ён сёння не Косцік, а Канстанцін — рабочы чалавек, якому камісія прысвоіла другі разрад бетоншчыка.

Віснуць нізка над зямлёю кашлатыя, засняжаныя елкі, рыпіць пад нагамі марозік. Недзе блізка вясёлымі пішчаць дзеўкі. І раптам: «Канстанцін Канстанцінавіч... Таварыш Тукач».

Чый гэта голас?

Косця не аглянуўся.

Хораша, лёгка было на сэрцы. Растала зморанасць. Канстанцін Канстанцінавіч, гарэзліва падміргнуўшы самому сабе, некалькі крокаў прайшоў скокам-бокам.

Потым стрымаўся. Хіба можна?.. Іду ў жыццё!..

Васіль ХОРСУН.

Літаратурны калаўрот

ЖАРТАМ і НААДВАРОТ

СЛЕД У СЛЕД...

МАЛАДЗЕЧНА

(Рыгор Някай)

Пачаплю мяшок заплечны
І айда у Маладзечна
Ўсё трушком, трушком.
Пападзецца дзядзька стрэчны:
— Дзе тут, браце, Маладзечна!
— Вунь за бугарком.
Эх, вунь за бугарком!

Маладзечна, Маладзечна,
Рад табе я бесканечна,
Эх, ды што казаць...
Маладзечна, Маладзечна!
Пасялюся ў ім навечна...
Год праз сорак пяць,
Эх, год праз сорак пяць!..

МЛЕЧНЫМ ШЛЯХАМ

(Анатоль Астрэйка)

Я хадзіў па лесе шляхам млечным.
(«Горад над Дзвіной»)

Добра, братцы, прагуляцца
Млечным шляхам уначы.
Столькі дзіў там, што, прызнацца,
Немагчыма палічыць.

Да Венеры Марс патупаў,
Рай узяўшы на засоў.
А за Зайцам неадступна
Мчыцца зграя Гончых Псоў.

За Вазнічым не ўгнацца
Гоніць, Шалі везучы...
Добра, братцы, прагуляцца
Млечным шляхам уначы.

Я — ІДУ!

(Хведар Жычка)

Слухай скептык,
як гудзе планета.
Слухай і дрыжы!
То ж я —
іду!
(«Я — іду!»).

Выйдзі, спектык, золкаваю ціщай.
Чуеш — па акрузе на вярсту
Гулкі пошчак вуліцы калыша.
Гэта,
будзь упэўнен,
я — іду.

Я — іду,
Праходжу горда міма
«Маладосці», «Полымя» і «Ліма»,
Толькі зрэдку кідаю пагляд
На СП ды 'шчэ на Дзяржвыдат.

Я — іду!
Дрыжыце ж, кантыненты,
Кідайцеся ў бездань, астравы!
Прада мною гнуцца манументы,
Сам Казека Я. са мной на «вы»...

ПА ГРЫБЫ

(Анатоль Вялюгін)

Да д'ябла апастрофы,
Антонімаў радкі,
Анжабеманаў строфы, —
Я ў рукі кошык і...

Даўно знаёмай сцежкай
Мінаю мхі і пні.
Гарэза-сыраежка
Міргае:—Падымі...

Абабкі я мінаю,
Груздоў мінаю строй,
І порхаўкі збіваю
Разутаю нагой.

Уніз спусціўшы крыху
Азызлыя краі,
Надзьмутыя ад пыху
Прыселі валуі.

Сядзяць апенькі міла.
Лісічак — поўны бор.
Глядзіць з атрутнай сілай
Знаёмы мухамор.

Нібы для паядынку,
Імчу я на грудок;
Хапаемся ў абдымкі:
— Здароў!
— Здароў, браток!..

МОЙ ШЛЯХ

(Антон Бялевіч)

Мне была дарога ў свет
І прамой і гладкаю:
Штамп паставіў сельсавет
Ды падбіў пячаткаю.

І пайшоў я і пайшоў
З торбай адмысловаю.
І нарэшце я прыйшоў
У сталіцу новую.
Многа зім і многа лет
Пражываю ў Мінску я.
Дарагі мой сельсавет,
Родныя ды блізкія,

Сніцца мне, як ля ракі
Вербы гуртам моляцца;
Мчацца ўбрыкі стрыгункі —
Віск на ўсю аколіцу.

Летам радуе прыплод
Парасятак тлусценькіх.
А ў завею кожны год
Целяцца пярвусцінкі.

Родны кут! Бягуць гады.
Я служу табе заўжды
Праўдаю і вераю:
Важу вершы на пуды
Ды на вёрсты мераю...

СПРОБА Ў ГАЛІНЕ ЧЫСТАЙ ЛІРЫКІ

(Па слову з многіх)

Блакітныя песні ляцяць і ляцяць,
Мігцяць сіняватыя сполахі.
Ружова-густыя спакусы жыцця
Плывуць у сярэбраным шолаху.
Я чую чырвона-малінавы звон,
Барвоваю едай расквечаны.
Мяне закалыхвае бэзавы сон
І ноччу, і ў поўдзень, і вечарам...

ЛЁГКІМ ШТРЫХАМ...

Васіль МАКАРЭВІЧ

Такі няўрымсны ўзяў разгон,
Настолькі рыфмы мыльнаўспеніў,
Што Еўтушэнку самаго
Раз сорак пераеўтушэніў.

Барыс БУР'ЯН

Не толькі я, а ўсякі добра ведае,
Што ён, падмыты лішкам пачуцця,
«Ля сіняй бухты» ў «Вальсе Грыбаедава»
Гатоў кружыць да самазабыцця.

ПІСЬМЕННІК — ФАНТАСТ

Маўчыць фантаст, і хоць бы слова.
Ну як яму не спачуваць:
Пасля Гагарына й Цітова
Нялёгка новае сказаць.

Вечаслаў АДАМЧЫК

Жывучы пад мінскім дахам,
Часам пройдзе «Млечным шляхам»,
Падмаргне Касіяпеі
З-пад прыспушчаных павек,
Кіне пару слоў Персею,
На хаду кіўне Цэфею, —
Свой у высях чалавек.

Ігнат ДУБРОЎСКІ

То сонейка свеціць,
то дожджык імжыць.
«Паўз самыя вокны» дарога бяжыць.
Але адкрыем па сакрэту:
Не «Светлы шлях» дарога гэта.

Пілір ПЕСТРАК

Бясспрэчна, я скажу не першы,
Таму што ведае ўвесь свет:
Ён часта прозай піша вершы
І прозу піша як паэт.

Пімен ПАНЧАНКА

— Яшчэ адна паездка за мяжу,
І я ім, нелюдзям, ўсю праўду дакажу.

Валянцін ЗУБ

— Быў хлеб і к хлебу.
«Злавацца не трэба».

Андрэй МАКАЁНАК

Я — на арбіце!
Дастанеце — біце.

ЗНАКАМІТЫ ПЕРАКЛАДЧЫК

Перакладае Харытон
З кітайскае, з французскае,
Але чакае, пакуль хто
Перакладзе... на рускую...

СААЎТАРЫ

Не бяда, што пішуць разам.
Кожны бачыць, што у іх
Думкі ёсць. Але, тым часам,
Малавата на дваіх.

СЯМУ-ТАМУ ПАЧАСТУНАК...

ХАТНЯЯ СТЫХІЯ

Уражанне такое, быццам лезеш не ў Атлантычны акіян, а ў вялізную ванну.
(З дарожных нататак Віталія Вольскага па Гвінеі).

Пісьменнік Нарач-мора вывучаў старанна,
Блукаў не раз вакол яго з вялікім кіем,
Таму і акіян цяпер зрабіўся ваннай,
Як кажуць, хатняю стыхіяй.

МАЛЮНАК ЛЯ ПАРНАСА

(С. Александровіч)

Там Сцяпана з усмешкаю
Благаслаўляе Тарас:
— «Незабыўнымі сцежкамі»
Трапіў ты на Парнас.

ЮБІЛЯРАМ ДОБРА БЫЦЬ

(З вопыту 1961 г.)

Хваляць іх настолькі многа,
Што аж страх бярэ парой:
Ледзь не Пушкін!
Ледзь не Гогаль!
І амаль што Леў Талстой!..

БАЙКІ-КАРАТАЙКІ

ДАБРАДЗЕЙ

— Ты наш родны, ты наш мілы,
Ты здзяйсненне нашых мар, —
Чыгунку кляліся Вілы
І.., аднеслі яго ў жар.

НЕПРЫЗНАНЫ АЎТАРЫТЭТ

Прарыпела Кафедра старая,
Спадылба аглядваючы зал:
— Колькі год людзей я навучаю —
І ніхто мне дзякуй не сказаў.

СУПАКОІЛІ

Іржавы Цвік не прапускаў ніводнае нагі,
Пакуль самога не ўзялі за карак Абцугі.

ДУТАЯ ВЕЛІЧЫНЯ

— Ура!—ўсклікнуў Цень. — Расту! —
Ад дуба лёгшы на вярсту.

* * *

У байцы, кажуць, трэ' мараль:
Такія цені між людзей трапляюцца, на жаль.

Аўтары «Літаратурнага калаўрота» — ЯГОР КУДРЫЦКІ, САЎКА КОЙДАНАЎСКІ І МІХАСЬ СКРЫПКА.

Валя Ракоўская з васьмі гадоў пачала займацца ў Мінскім харэаграфічным вучылішчы. Потым — Беларускі народны ансамбль песні і танца, затым — Вялікі тэатр оперы і балета. «Лебядзінае возера», «Блакітны Дунай», «Калючая ружа», «Князь Ігар», «Цыганскі барон»—гэта яшчэ не ўсе спектаклі, у якіх танцавала маладая балерына. І няхай сярод выкананых ёю роляў не было вядучых — Валя сустракае Новы год радасна. Новы год — гэта значыць новыя здзяйсненні, новыя поспехі і здабыткі. Будуць яны і ў Валі Ракоўскай.

Фота Ул. КРУКА.

Ул. МЕХАЎ

Каханне і магнітафон

НАВАГОДНЯЕ АПАВЯДАННЕ

У навагодняга апавядання пачатак традыцыйны: каму-небудзь з герояў кепска. Сакрэт гэтай традыцыі просты: чым горш герою ў пачатку апавядання, тым больш ён рады хоць маленькаму шчасцю ў канцы. А аўтарам і чытачам пад Новы год хочацца, каб усім было добра.

З маладзенькім гукааператарам радыёкамітэта Галачкай адбылося пад Новы год непаразуменне. Больш таго—няшчасны выпадак. Нават яшчэ больш—трагедыя. Асабістая. Сардэчная. Спачатку, здавалася—непапраўная.

Думаеце, з-за рэпарцёра Сярожы, мары аб якім усё часцей перашкаджалі Галачцы ўважліва працаваць? Не, не з-за яго. З-за іншага, аб кім гаварыла Галачка з таго часу толькі з крыўдаю. З-за асістэнта рэжысёра Жоры.

А Жора і не заслужыў, каб на яго так крыўдавалі. Ніякай прыкрасці ён не збіраўся рабіць. Проста хлопец яшчэ не асвойтаўся як след у радыё, бо перад здарэннем толькі-толькі прыйшоў сюды працаваць.

Між іншым, дарагі чытач, калі вас запросяць працаваць на радыё, не ідзіце туды ў перадсвяточныя дні. Перачакайце. У будзённыя дні вам хоць раскажуць што да чаго. А ў перадсвяточныя—і не прасіце. Усе спяшаюцца, усе мітусяцца, усім не да вас, і вам застаецца толькі лыпаць вачыма, пачуўшы, напрыклад, такое:

— Маша, я гадзіну назад прасіла прынесці апладысменты! Няўжо так цяжка?!

Або:

— Перадайце, што Іван Пятровіч згадзіўся чытаць жывы...

Жора трохі ўжо ведаў своеасаблівую мову радыёработнікаў. Ён мог бы растлумачыць, што ў першым выпадку маюць на ўвазе апладысменты, запісаныя на магнітную плёнку, а ў другім—што голас Івана Пятровіча запісваць на плёнку не будуць; ён будзе чытаць непасрэдна ў эфір.

Але многага, вельмі многага Жора яшчэ не ведаў.

Прынамсі, дзе ляжыць у гукааператараў чыстая плёнка.

Рэжысёр, якому дапамагаў ён у студыі запісваць вершы пра навагоднія сняжынкі на вейках каханай, заўважыў, што плёнка заканчваецца, а сняжынкі на вейках каханай пачнуць раставаць толькі праз тры страфы. Здушаным голасам, нібы яму самому, а не лірычнаму герою верша, пагражала перспектыва размінуцца з каханай, рэжысёр прасіпеў: «Плёнку! Ды хутчэй жа! Не стойце, як слуп!»

Вось Жора і прыбег, як апантаны, у апаратную.

— Плёнку! Ды хутчэй жа! — і толькі пра слуп не паўтарыў.

Але ў апаратнай нікога не было. На вялізным магнітафоне круцілася катушка плёнкі, а тоненькі голас Галачкі чуўся з суседняга пакоя, дзе быў тэлефон:

— Прыйду, вядома. Куды ж мне ісці?.. Ты з Косцем будзеш? Я адна. А з кім жа мне быць?.. Ах, не кажы, Валечка, гэткі настрой дрэнны, гэткі настрой...

Далікатны Жора не адважыўся перапыняць такую сур'ёзную размову. Ён з адчаем пачаў шукаць плёнку сам.

У шуфлядзе побач з пудраніцай, люстэркам і расчоскай ляжала каробка з плёнкай. Ніякага надпісу на ёй не было. На ўсякі выпадак Жора вырашыў праверыць, ці не запісана на магнітнай стужцы чаго патрэбнага. Ён зняў з апарата рулон, які круціўся ўжо ўхаластую, паставіў знойдзеную ў шуфлядзе плёнку, націснуў на патрэбную кнопку і здзіўлена разявіў рот. З дынаміка нейчы надта знаёмы голас пачаў настойліва перaконваць:

— Я люблю вас. Люблю. Люблю. Люблю. Люблю. Вельмі люблю. Люблю. Люблю...

Невядома, як доўга працягвалася б гэтае перакананне. Толькі ў апаратную віхурай уляцела расчырванелая, з пабялелымі вуснамі Галачка. Рванула нейкі провад з разеткі над магнітафонам, рванула другі, дрыжачым гнеўным голасам закрычала:

— Як вам не сорамна... Вы... Вы... — і, усхліпнуўшы, выбегла.

А збянтэжаны Жора толькі цяпер сцяміў, чый голас чуў ён з дынаміка: голас рэпарцёра Сярожы...

Згодна традыцыі, навагоднее апавяданне мае нязменную абойму персанажаў. Гэта Ён і Яна, якіх разлучаюць, каб потым наладзіць шчаслівае спатканне; каварны ліхадзей, які спрабуе перашкодзіць шчасцю герояў, але церпіць паражэнне; ну і хто-небудзь за высакароднага татулю ці апекуна.

З Ёю вы ўжо знаёмы. Гэта, безумоўна, Галачка. Абавязкі каварнага ліхадзея даводзіцца ўзяць на сябе далікатнаму Жору. Застаецца адрэкамендаваць вам Яго і каго-небудзь замест добрага татулі.

Мусіць, ролю Татулі трэба аддаць галоўнаму рэдактару. Тым больш, што ён быў старэйшы сярод тых, хто чуў разам з Жорам схаванае ў шуфляду прызнанне Сярожы. А людзей гэтых было нямала. Уся рэдакцыя апошніх паведамленняў сядзела ў кабінеце галоўнага рэдактара. З другога паверха, з апаратнай, перадавалася сюды на праслухоўванне адна з перадач, якою нас, радыёслухачоў, збіраліся пацешыць у першы дзень Новага года. Плёнка з гэтай перадачай і круцілася на магнітафоне ў апаратнай, калі туды прыбег Жора. Круцілася ўжо ўхаластую: Галачку паклікалі да тэлефона раней, чым перадача скончылася. А загаварыўшыся, яна не зняла адразу рулон з апарата і не выцягнула з разеткі провад, якім яе магнітафон падключаўся да дынаміка ў кабінеце галоўнага рэдактара.

Вось чаму Сярожава настойлівае «люблю» гэтак жа гучна, як наверсе, пачулася ўнізе. Прагучала, як снежаньскі гром. Як выбух, пасля якога нельга было спакойна абмяркоўваць праслуханую перадачу.

Першым апрытомнеў пасля выбуху галоўны рэдактар.

— От табе і Сярожа,—паківаў ён галавою.— А казалі—ціхі, дзяўчат баіцца. А ён вунь — чулі?..

Круглагаловы, з кароткімі тырчма валасамі, Сярожа як узняў белыя броўкі, так і не мог ніяк іх апусціць:

— Гэта... гэта... я сам не ведаю, што гэта такое!..

Галоўны рэдактар іранічна ўсміхнуўся:

— Чуеце — ён не ведае!!!

Знішчаны гэтай усмешкай, чырвоны настолькі, што, здавалася, бровы яшчэ больш пабялелі, Сярожа кінуўся за дзверы.

Пакуль ён абураны бяжыць на другі паверх, раскрыем таямніцу. Яна ў тым, што небарака Сярожа сапраўды не ведаў, адкуль з'явіўся на свет той злашчасны запіс. Словы кахання ён ніколі ў жыцці не вымаўляў уголас. А думкі—думкі, наколькі было яму вядома, магнітафон пакуль што не запісвае.

Некаторыя з чытачоў, бачу я, расчаравана моршчацца: пайшла, маўляў, нейкая містыка. Таму раскрываю свой сакрэт да канца. Тым больш, што гэта нават не мой сакрэт. Гэта сакрэт Галчынай прафесіі.

Гукааператар на радыё — сапраўдны цудадзей. Запрасілі вас, напрыклад, выступіць перад мікрафонам. Зайшлі вы ў студыю, ад страху аж узмакрэлі і пачалі праз кожнае слова бэкаць, мэкаць, чхаць ды кашляць. А праз паўгадзіны даюць вам паслухаць вашу прамову—і ў ёй ніякага бэкання, мэкання ці непатрэбнага кашлю. Гаворыце так гладка, нібы з малых год адно і робіце, што перад мікрафонам выступаеце. Як жа гэта атрымалася? А вельмі проста. Гукааператар, які запісваў на плёнку ваша выступленне, выразаў і выкінуў кавалкі стужкі з вашымі агаворкамі, кашлем ды чханнем. Пакінуў толькі тое, што мела сэнс.

Умее гукааператар і не такое. Ён можа, напрыклад, папрасіць вас сказаць у студыі: «Каця, няхай Міша спіць». А потым, пераклейваючы кавалкі плёнкі, зрабіць з вашых слоў, што хочаце. Ну хоць бы такі варыянт: «Каця, хай Міша ня спіць». Або іншы: «Кацяня хай спіць». Або: «Ша, спіць Каця». Або нават: «Міця, няхай каша спіць». І ўсё будзе гучаць самым натуральным чынам, нібы іменна гэта вы так казалі.

Цяпер вам ужо няцяжка здагадацца, як запісана было прызнанне, якога Сярожа ніколі не рабіў. Правільней, рабіў толькі ў думках. Слова «люблю» Галачка выразала і размножыла з нейкага сельскагаспадарчага Сярожавага рэпартажу. Юны рэпарцёр адрасаваў там свае пачуцці да паху свежай канюшыны. Слова «вельмі» першапачаткова знаходзілася ў гутарцы Сярожы з наватарам-будаўніком. А адкуль узята было слова «вас»—Галачка ўжо і сама не магла б успомніць.

Ды гэта, зрэшты, і няважна.

Важна іншае: навошта Галачка зрабіла тую мешаніну. Зрабіла і не раз, мусіць, слухала.

Але гэта ўжо сакрэт не прафесіянальны, а сардэчны. Раскрываць яго я не маю права.

Сярожа яшчэ не верыў, што гэта іменна такі сакрэт—занадта моцна ён аб ім марыў. Таму, убегшы ў апаратную, ён крыкнуў толькі:

— Вы?.. Навошта?.. Дзе яна?..

Абураецца ж ён ці радуецца, зразумець было цяжка.

Але Галачка з выгляду была суровая. У руках яе гудзеў электрамагніт. Ім вычышчаўся з плёнкі іменна той запіс.

Да Сярожы Галачка нават не павярнулася.

— Нічога няма,—суха адказала яна.—І нічога вы не чулі.

Сярожа апусціў галаву. Радавацца не было прычыны. Абурацца ж ці крыўдзіцца на Галачку ён не мог.

Я парушыў бы аснову асноў навагодняга апавядання, калі б на гэтым паставіў кропку. Навагодняе апавяданне павінна мець шчаслівы канец. Інакш яно не будзе навагоднім.

Калі ў апошні дзень старога года Галачка прыйшла на работу, зменшчыца Люда сустрэла яе хітраватай усмешкай.

— А я рэпартаж па правадах прымала. З вобласці... У ім і для цябе нешта ёсць.

Галачка паціснула плячыма:

— У рэпартажы?

— Так, у рэпартажы. У самым канцы.—З вачэй Люды не знікала хітрынка. — Паслухай, а потым адрэжаш.

Галачка паставіла плёнку на магнітафон. У дынаміку, захліпаючыся, паспешліва гаварыў Сярожа:

— Галачка, Галачка! Я прыеду ў дзесяць. У дзесяць. Чакайце мяне. Абавязкова чакайце! Сустрэнем Новы год разам, добра? Вельмі прашу. Вельмі!

І гэта была не падробка.

Любыя словы можна сабраць з кавалкаў і склеіць у адзін сказ. Але каб вымаўляліся яны адным дыханнем і на адной усхваляванай інтанацыі—гэтага не можа падрабіць нават самы вопытны гукааператар!

На парозе 1962

ЗАПЫТАЙЦЕ сёння кожнага сумленнага чалавека, чаго ён жадае сваім блізкім сваякам і ўсім добрым людзям на зямлі, ён адкажа: — Шчасця і Міру!

...Адным з яркіх, незабыўных дзён мінулага года для мяне асабіста быў дзень 3 чэрвеня.

У гэты дзень мне давялося бачыць сваімі вачыма, як горача, сардэчна прымалі жыхары старой Вены кіраўніка Савецкага ўрада М. С. Хрушчова.

Маткі падымалі на руках дзяцей, чакаючы машыны, на якой паедзе Мікіта Сяргеевіч. Яны са спадзяваннем глядзелі на яго — нястомнага барацьбіта за мір, за дружбу паміж народамі.

І ў тыя хвіліны, успамінаючы ўсё перажытае за гады вайны, мне думалася, што нашы гераічныя савецкія людзі здолеюць дасягнуць трывалага міру на зямлі.

Няхай ніколі не заслоняць неба чорныя ваенныя хмары!

Няхай жа ўсе нашы справы будуць сагрэты вялікімі гуманнымі пачуццямі!

З Новым годам, шчаслівым, мірным годам, дарагія людзі!

Эдзі АГНЯЦВЕТ.

ВОСЬ ВЫМАЮ з паштовай скрынкі лісты— усе сябры мае, калегі па рабоце і проста далёкія і блізкія знаёмыя шлюць свае пажаданні. Так заведзена ва ўсіх добрых людзей на зямлі — зычыць адзін аднаму радасці, шчасця, спакою і поспехаў на Новы год.

Новы год! Я чакаю і веру табе. Ты павінен быць плённы і багаты, надзейны і мудры, працавіты і мірны. Ты палучыў добрую спадчыну ад старога, 1961 года: праграму нашага светлага Заўтра.

Каб здзейсніць тую праграму — трэба мір на зямлі і дбайная праца. І ты павінен аберагчы гэты мір. А мы, людзі нашай краіны, пройдзем з табою ўвесь твой час, не даючы, каб цябе хто апаганіў, і спакой твой будзе нашай найбольшай радасцю.

Добрай дарогі табе, Новы год наш!

Янка СКРЫГАН.

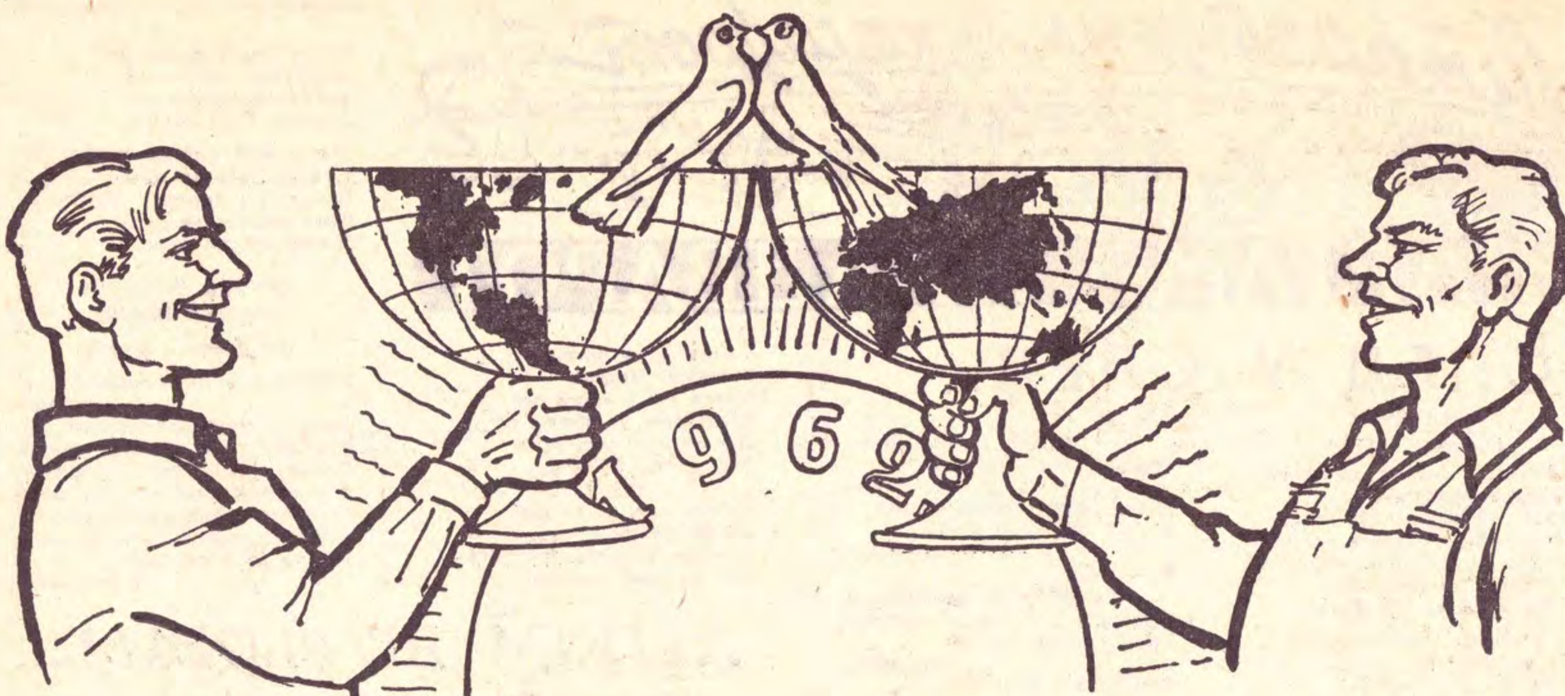
У МАСКОЎСКІХ ВЫДАВЕЦТВАХ

З кожным годам усё большую папулярнасць у чытачоў нашай краіны набываюць творы беларускіх пісьменнікаў. Маскоўскія выдавецтвы друкуюць вялікімі тыражамі новыя раманы, аповесці, вершы пісьменнікаў нашай рэспублікі. Шмат кніг выйдзе з друку і ў новым годзе.

У «СОВЕТСКОМ ПИСАТЕЛЕ» будуць надрукаваны: «Брыгадны кум» — байкі Ул. Корбана, «Беларуская рабіна» — вершы Э. Агняцвет, апавяданні М. Лупсякова, «Людзі на балоце» — раман І. Мележа, «Пад адным дахам» — апавяданні М. Ракітнага, «Сняжынка» — вершы М. Смагаровіча, зборнік беларускіх апавяданняў. Сярод пісьменнікаў, чыя творчасць прадстаўлена ў апошняй кнізе — І. Шамякін, Я. Брыль, В. Быкаў, В. Адамчык, Б. Сачанка і іншыя. Запланавана перавыдаць раманы «У добры час» і «Крыніцы» І. Шамякіна.

У ДЗЯРЖАЎНЫМ ВЫДАВЕЦТВЕ ДЗІЦЯЧАЙ ЛІТАРАТУРЫ: «Мой дом» — вершы Я. Коласа, «Насустрач жыццю» — паэмы М. Калачынскага, «Асколачак вясёлкі» — апавяданні Я. Брыля, «Дарагі падарунак» — апавяданні В. Хомчанкі, «Песня распраўляе крылы» — аповесць З. Бандарынай, «Мядовыя краскі» — аповесць А. Рылько, «З табою побач» — аповесць М. Паслядовіча, «Чырвоны губернатар» — аповесці Ул. Мехава, «Кліча вецер свежы» — вершы Э. Агняцвет.

У ВАЕННЫМ ВЫДАВЕЦТВЕ: паэмы і вершы А. Куляшова.

Будучыняй зорнаю, чароўнаю
Зззе Новы век усёй Зямлі.

Два паўтар'і, нібы чары поўныя,
Людзі міру шчыра ўзнялі.

Марыя ПУЙМАНАВА

ПАЭМА ЛЮБВІ І ГНЕВУ

I.

Красой зачаравана свету,
Па Празе вечарам я йшла,
І фраза скрыпкі з пахам кветак
Услед за мной на крылах лета
Над ціхім горадам плыла.
Спаткала я у гэтым Градзе
Свае юнацкія гады,
Мяне ласкавы ветрык гладзіў
І, росны ад рачной вады,
Сны навяваў свае тады.

Ах, песня, як было ўсё гэта!..
У дні Рэвалюцыі якраз
Быў сонцам ясным дзень
сагрэты,
Я йшла Нярудаўскім
праспектам
І быў таксама позні час.

Вось дом, на ім сваёй рукою
«Фашыстам смерць!» народ
пісаў.
Здавалася, пад вапнай тою
Гнеў пульсаваў датуль крывёю,
Аж покуль вораг не сканаў.

Тут на адным з дамоў, што
й сёння
Здаецца брошкаю разной,
Па цэнгры ў кветкавым фестоне
Хтось вывеў надпіс на франтоне
Непаслухмянаю рукой:

Які прыгожы свет!

І вось чароўна фраза тая
Пяе ў лад з арфай маставой,
Жасмін пад месяцам хістае
Лісты, а месяц пазірае
У Влтаву на адбітак свой.

Які прыгожы свет!

Увага! Шкло! Яго нясу я,
Крышталік крохкі, у маіх
Руках як кветачку лясную,
Зламаць знянацку б мог якую
Раптоўны ветрык ці уздых.

Які прыгожы свет!

Дзе гэта — ў Празе! ў Вене! ў Тога!
Сялібы, рэкі, людзі, бор.
Да шчасця ўсюды ёсць дарога,
Дзяўчаты ўсе ля дарагога
Хвалююцца пад ззяннем зор.

Які прыгожы свет!

Глядзі, ляцяць аэрапланы,
Над шпілямі званіц яны,
Дзе хмар вандроўных караваны,
Нацягваюць мерыдыяны,
Як невад, на абшар зямны.

Які прыгожы свет!

Хай існуюць усе дзяржавы!
Салдаты, лепей у футбол
Гуляйце і шукайце славу
Не на пабоішчах крывавых,
А ў барацьбе за мірны гол!

Які прыгожы свет!

II.

О, як жа добра жыць і дыхаць,
Смяяцца, працаваць, кахаць!
Жыццё не згіне! Толькі пыха
У бяссіллі зычыць людзям ліха
І хоча попел рассяваць,

Здымаць, як яблыкі, галовы,
Як ружы, нюхаць пурпур ран,
Як песню, слухаць плач удоваў
І ў бляску ядзерным барвовым
Спаліць зямлю і акіян.

Вучоныя ля цыклатронаў!
У гэтай назве чуцен пах
Людзей умомант спапялёных,
Свіст смерці, лютасць бурагонаў,
Вулкана выбух, кроў і жах.

Змыць, сцерці цэлы горад з карты,
Як гумкай пляму! Не, пастой!
Ты знай, бандыт, наш гнеў—не жарты,
Сам атрымаеш смертны ўдар ты
І згіне лад драпежны твой!

Амерыка! Ты стала новай
Для неграў мачыхай. Заўжды
Ты для другіх куеш аковы,
А твой народ, скажы, гатовы
Сустрэцца з цяжкасцю бяды!!

А Альбіён, а ты, нязменна
Абвіты хваляю марской,
Зялёным водарасцем, пенай,
Ты можаш згінуць несумненна
Ад бомбы атамнай адной!..

Вунь месяц з-за аблок туманных
Святло спяваючае лье
На тых, што хіляць закахана,
Йдучы ля Тэмзы, Влтавы, Сана,
Галовы юныя свае,

На тых дзяўчат, што як лілеі,
На травы стэпаў, спіны гор.
Звіць нітку шчасця ўсюды ўмее
Шчаслівых пара ў Дагамеі,
Шчаслівых пара ў Скотсбаро.

Так, голымі на свет прыйшлі мы,
Каханне ўсіх радзіла нас.
Рукамі моцнымі, стальнымі
Рабочы люд сад пышны ўзніме
І прыйдзе шчасця светлы час.

Як добра жыць! Падумаць толькі:
Смяяцца, працаваць, любіць!..
Не веру я, што ў страшных бойках
Згараць сталіцы і пасёлкі,
Не веру! Гэтаму не быць!..

Ах, людзі! Свет са дня стварэння
Такім не быў: народаў раць
Выходзіць з гут і сутарэнняў,
Насуперак вайне імкненні
І сны адвечныя здзяйсняць.

III.

Над чэшскім млынам праплывае
Той месяц, што і над Кітаем,
Ён бачыць Русь, Ліван, Памір.
Скажы мне, месяц, хто жадае
Вайны! Не, ўсім патрэбен мір!

О ты, што свеціш над Варшавай
І азараеш Волгаград,
Няўжо ў імгле згарэць крывавай
Тым гарадам, спавітым славай,
Ці ж новай хто вайне там рад!!..

Мір, як паветра, нам патрэбен!
Нябачны, як яно, ўсім ён —
Раса жывая, вільгаць неба,
Айчына, радасць, мора хлеба,
Шум беласнежных крыл — мільён
Паштовых галубоў. З іх мае
На шыйцы кожны пісямко —
Ад негра з Афрыкі, з Малайі,
З Амерыкі і, пэўна, з краю,
Дзе гейзер б'е зімой і ў маі,
Шле пісьмы Прага залатая,
Мастак і дзетвара малая,
Шахцёр, што вугаль здабывае,
Міністр, селянін і тая
Дзяўчына, прачка маладая,
Анн, Аня, Анхен, Анічко,
Не дробязь гэта, кожны знае,
Ад галубка мець пісямко.

Не хочам бомбаў, войнаў, гора!
Хай для дабра вучоны творыць.

Бо жыць — такая асалода!
Так кожны з нас жывому рад!
Не зломіць панства нас, што з роду
Падачкі тыцкае народу,
У нас ёсць Чырвоны Кілават.

О, фізіка ля цыклатронаў,
На свет энергію пускай!
Але без выбухаў і стогнаў,
Як з кволых ядзерцаў лімона,
Лес узнімаецца зялёны,
Навука расцвіце няхай!

Спаліце лепей рак-пухліну,
Які даўно забыць пара.
Прэч з мінамі! У час вітамінаў
Не хочам бачыць воўчай міны
У энергіі, што даў Уран.

Пашліце ў неба вы ракеты,
А не на гарады, уніз.
О, веды! Свет жадае гэты
Калысак, а не трун для дзетак,
Паверым у сацыялізм!

Красой зачаравана свету,
Па Празе вечарам я йшла...
Хай фраза скрыпкі, фраза лета,
Дзівосная, як водар кветак,
Суправаджае вечна вас:

Які прыгожы свет!

Пераклаў з чэшскай мовы
К. Паўтаржыцкі.

ЗМЫВАЮЧЫ ГРЫМ

Тосты, тосты...

Тосты бываюць з розных прычын.

З прычыны свята. З прычыны сустрэчы. З прычыны якой радасці.

Пад Новы год тосты гучалі па ўсёй зямлі. За сямейнымі сталамі. У банкетных залах. На маладзёжных карнавалах. На дыпламатычных прыёмах.

Гучалі тосты і ў прытонах каланізатараў. Ваякі ў цыліндрах і коркавых шлемах думалі: яны п'юць з прычыны навагодняга свята. Атрымалася ж — з прычыны памінкаў.

Памінкаў па калоніях, якія назаўсёды страчаны для імперыялістаў, а заадно і па тых, што будуць страчаны неўзабаве.

Карыкатурыст М. Жытніцкі паспрабаваў уявіць вобразна гэтыя тосты...

У галоўным прытоне — сярод гаспадароў нейкага з заходніх «абарончых» блокаў—тост гучаў прыкладна так:

— Чокнуліся б за мір у Новым годзе, ды рукі заняты!..

Парашутыста-«ультра» сустрэлі ў Алжыры моўчкі, без тосту.

— Вып'ем, Джэк, за ціхманасць і гасціннасць афрыканцаў...

Леанід ПРОКША

УДАВА ЧАКАЕ...

ФЕЛЬЕТОН

Радыёкаментатар крычаў, аж надрываўся:

— Наш мікрафон — ля будынка амерыканскага ваеннага аэрадрома «Тэмпельгоф». Сёння сюды ў Заходні Берлін прылятае канцлер Конрад Адэнаўэр. Як вы самі бачыце, усявышні патурбаваўся, каб лідэру хрысціянска-дэмакратычнага саюза выпаў пагодлівы дзень. І сапраўды, дзень гэты цудоўны: свеціць сонейка, на небе ніводнай хмаркі.

Ён кашлянуў, выцер вялікай хусткай потны лоб і крычаў далей:

— Пакуль неба над Заходнім Берлінам зусім чыстае і на ім не з'явіўся яшчэ самалёт, я паведамлю паважаным слухачам аб мэце наведвання канцлерам нашага «франтавога горада». Мэта гэта вельмі сціплая і, вядома, мірная. Конрад Адэнаўэр мае намер наведаць у Заходнім Берліне магілу свайго памёршага сябра — былога міністра па агульнагерманскіх справах Якоба Кайзера і яго несуцешную ўдаву...

Дарэчы, удава ўжо тут. Яна стаіць і сумна ўглядаецца ў далячынь, адкуль мае прыляцець яе суцяшальнік.

Побач з удавой стаіць бургамістр Заходняга Берліна сацыял-дэмакрат Вілі Брандт. І хоць Адэнаўэр і Брандт — супернікі па партыях, гэта не перашкаджае ім служыць адной справе, уносіць мір і згоду ў адносіны паміж прадпрымальнікамі і іх наёмнымі рабочымі.

Далей мы бачым каля чырвонага каната, які адгароджвае аэрадром ад горада, — амерыканскіх паліцэйскіх. Яны стаяць моўчкі і жуюць гумку. А за плячыма палісменаў натоўпы берлінцаў. Іх не пускаюць на ваенны аэрадром. Яны сустракаюць канцлера, стоячы за чырвоным канатам. Ён заслужыў гэта. Конрад Адэнаўэр — ахвяра нацызму. Гітлер прымусіў яго жыць на дачы і плаціў яму толькі 1 000 райхмарак пенсіі...

У руках некаторых берлінцаў плакаты са словамі прывітання шаноўнаму канцлеру. Я прачытаю іх нашым слухачам.

Радыёкаментатар надзеў акуляры, глянуў на першы плакат і крыкнуў:

— О! «Адэнаўэр... прэч адсюль!..» О, гэта не тое! Ёсць іншы плакат: «...Заходні Берлін павінен быць вольным горадам...» Гэта таксама не тое... Зрэшты, — радыёкаментатар сарваў акуляры з носа, — няважна, што там пішацца на плакатах...

На небе з'явілася кропка. Яна расце, расце. Усе глядзяць на яе, хвалююцца. Пан Брандт здымае капялюш. Ужо відаць самалёт. На горад трапляе цень яго крылаў...

Самалёт зніжаецца. Ён ужо крануўся зямлі. Бяжыць па дарожцы. Падрульвае да гмаху аэравакзала. Вось ужо цягнуць лесвіцу. Адчыняюцца дзверцы самалёта. Вось зараз адтуль пакажацца твар канцлера, падобны да морды грызуна... Не, штосьці ён не выходзіць. На тварах тых, хто чакае, нецярплівасць Канцлер мае звычай паказваць, што ён вышэйшы за тых, хто яго чакае. Пан Брандт камечыць свой капялюш. З натоўпу хтосьці нешта крычыць...

Чуваць крыкі:

— Паткніся толькі, пацучыная морда, закідаем тухлымі яйкамі.

Радыёкаментатар затуліў рукой мікрафон, пачакаў хвілінку.

— О, натоўп хвалюецца... Вы чуеце. Яны маюць намер закідаць шаноўнага канцлера пахучымі кветкамі...

Удава зірнула на Брандта:

— Дзіўна, што ж гэта Конрад марудзіць?..

— Хітрая ліса... — працадзіў праз зубы Брандт.

Радыёкаментатар заўважыў, што, госць выходзіць з самалёта:

— Нарэшце канцлер з'явіўся на лесвіцы. Спускаецца па трапу. Пан Брандт, шырока ўсміхаючыся, ідзе яму насустрач. З натоўпу чуваць радасныя галасы.

А з натоўпу крычалі:

— Рэваншыстам не месца ў Берліне!

— Вон адсюль!

Каментатар ужо не прыкрываў мікрафон. Ён падцягнуў яго бліжэй да высокіх асоб, каб слухачы маглі пачуць іх размову.

— О, найдаражэйшая фраў Кайзер! Вельмі рады вас бачыць... Дзе ж ваш муж, мой добры прыяцель Якоб?..

— Конрад, вы забылі, што ён ужо нябожчык, — сказала ўдава.

— Ах, так, так. Я ж прыехаў наведаць яго магілу.

— Рады вітаць вас, дарагі канцлер, — сказаў Брандт. — Спадзяюся, што вы наведаеце не толькі магілу вашага памёршага друга, але і наш бундэсхауз...

— Вядома, вядома А гэта вось мае спадарожнікі. Знаёмцеся.

— І вы, панове, таксама маеце намер наведаць магілу друга канцлера? — спытала ўдава спадарожнікаў Адэнаўэра.

— Так. Мы таксама прыляцелі наведаць магілу, але свайго друга. Праўда, мы не ведаем, дзе ён пахаваны.

— Можна знайсці. Хто ён?

— Адольф Гітлер.

— Мэта майго падарожжа якраз супала з мэтай маіх спадарожнікаў, — сказаў Адэнаўэр.

А з натоўпу крычалі:

— Рэваншысты, прэч з Берліна!

Адэнаўэр паморшчыўся:

— Я дрэнна чую, дарагі Вілі. Чаго яны хочуць?

— Яны дэманструюць сваё адзінства.

— Сваё?

— Зразумела, пан канцлер.

— А мне здаецца, яны хамяць, — сказала ўдава. — І палісменам ужо даўно трэба пачухаць ім спіны дубінкамі.

— О, не турбуйцеся, дарагая,— суцяшаў удаву канцлер.

— Пан канцлер, калі ласка, у машыну, — запрасіў Брандт.

— Што, ужо едзем на могілкі? — узрадавалася ўдава.

— Куды, куды? — спалохаўся Адэнаўэр.

— Туды яшчэ рана, фраў Кайзер, — сказаў Брандт. — У пана канцлера яшчэ шмат спраў. Яго чакаюць у бундэсхаузе. Мы запрашаем пана канцлера сесці ў крэсла старшыні...

— А магіла? — спыталася ўдава.

— Аб гэтым мы пагаворым у бундэсхаузе, дарагая фраў.

— Канцлер сядае ў закрытую машыну, — сказаў радыёкаментатар. — Побач з ім бургамістр Брандт. Удаву адціскаюць ад машыны.

— Куды ж вы, пан Адэнаўэр?— збянтэжана спытала ўдава. — Нам жа час ужо на могілкі. І чым хутчэй мы паедзем туды, тым лепш.

Яна хацела ўлезці ў машыну, але яе не пусціў палісмен:

— Фраў, вам у гэту машыну нельга.

— Я ж удава. Конрад Адэнаўэр — мой госць.

— Канцлера Адэнаўэра цікавіць іншая ўдава.

— Якая ўдава?

— Удава Гітлера...

— У Адольфа Гітлера не засталося ўдавы.

— Засталася.

— Хто яна?

— Фраў Вайна... — засмяяўся палісмен.

— Дурная ўдава. Зусім з глузду з'ехала. Чаўпе адно і тое ж: магіла, магіла...—буркнуў Адэнаўэр.

— Берлін павінен быць свабодным горадам! — крычалі з натоўпу.

— А гэтыя чаго хочуць? — спытаўся Адэнаўэр Брандта. — Я недачуваю.

— Вольнага горада, — адказаў той.

— Вольнага горада? — перапытаў Адэнаўэр. — Дзіўна, які вольны горад ім патрэбен. Ці ж вы, шаноўны Вілі, не адчуваеце сябе вольным у гэтым горадзе? Я, напрыклад, не адчуваю ніякага прыгнёту.

— Я таксама, канцлер,—адказаў Брандт. — Гэта нават смешна. Вольны горад у «вольным» свеце. Навошта ён каму?

У гэты, як і ў другі прыезд, Конрад Адэнаўэр так і не наведаў, як абяцаў, ні ўдавы, ні магілы друга. Потым ён ездзіў у Парыж, Нью-Йорк, дзе адчуваў сябе таксама вольна, як куклуксклананаўцы ў Амерыцы і ультра ў Францыі.

А ўдава чакае. Яна спадзяецца, што, можа, у новым годзе перастарэлы канцлер наведае магілу...

— Пара, ужо даўно пара...

У еўрапейскім эканамічным сутаварыстве гаварыліся высокія словы аб роўнасці, братэрстве і шчырасці ва ўзаемаадносінах...

сеато сенто нато

І, мабыць, звон ланцуга прымалі за звон навагодніх тостаў.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва— 3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 00003

Друкарня выдавецтва «Звязда».